

УДК 316.351+323.1(477.61/62)(045)

Феномен українізації як фактор національної консолідації українського суспільства

Д.П. КРАСНОСІЛЕЦЬКИЙ

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, м. Хмельницький, Україна,

E-mail: GOLDEN_24@ukr.net

Авторське резюме

У статті висвітлено питання генези, сучасного стану та перспектив проведення українізації між мешканцями України. Ця політика може розв'язати проблеми етнокультурної різноманітності та політичного роз'єднання України. Ми маємо справу з подвійною культурною (українська і російська) ідентифікацією, в частині – з подвійною державною ідентифікацією у більшості регіонів України. Але абсолютна більшість населення України вважає себе передусім громадянами України – 67,5%. Українська ідентифікація переважає у всіх регіонах над російською (окрім Донбасу), однак наявність двох ідентифікацій у всіх регіонах України (окрім Галичини), особливо в південно-східних регіонах, створює значні труднощі в проведенні культурної та інформаційної політики в умовах військового протистояння з Росією. Мовна проблема досі залишається об'єктом політичних спекуляцій і не слугує, у повній мірі, національним інтересам. Національна ідеологія відсутня, коли повинна боротися з пережитками минулого, етнічними комплексами. Ці та інші проблеми сприяють поширенню сепаратистських настроїв, розбудові «Русского мира», що є вкрай неприйнятними для держави та її народу. Констатовано, що українізація відчутно впливає на процеси консолідації у нашому суспільстві, а також слугує інструментарієм до формування умов національної інформаційної безпеки, що є вкрай необхідним для об'єктивного розвитку Української держави.

Ключові слова: українізація, мовне питання, українська мова, культура, ідентичність, національна ідеологія, Україна.

The phenomenon of ukrainization as factor of national consolidation the ukrainian society

D.P. KRASNOSELETSKIY

Khmelnytsky humanitarian and pedagogic academy, Khmel'nyts'kyi, Ukraine,

E-mail: GOLDEN_24@ukr.net

Abstract

In the article the question of genesis, modern state and prospects of realization of ukrainization is reflected between the habitants of Ukrain. This politics can work out the problems of ethnoculture heterogeneity and political disconnection of Ukraine. We deal with double cultural (ukrainian and Russian) authentication, in part – with double state authentication in most regions of Ukraine. But absolute majority of population of Ukraine count itself foremost by the citizens of Ukraine – 67,5. ukrainian authentication prevails in all regions above Russian (except Donbas), however presence of two authentications in all regions of Ukraine (except Galychina), especially in south-east regions, creates considerable difficulties in realization of cultural and informative politics in the conditions of military opposition with Russia. Language problem until now the remain object of political speculations and does not serve as, in a complete measure, to national interests. National ideology is absent, when it must contest with vestiges of the past, ethnoethics complexes. These and other problems assist distribution of separate influenced, to development of «Russian word», that is extremely unacceptable for the state and his people. In the conditions of ukrainization perceptibly influences on the processes of consolidation in our society, and also serves as a tool to forming of terms of national informative safety that extremely is a necessity for objective development our of our state.

Key words: ukrainization, language question, ukrainian language, culture, identity, national ideology, Ukraine.

Постановка проблеми. Питання українізації, яке тісно пов'язане з мовною політикою та українською культурою в реаліях багатонаціональної України, вже доволі довгий час бентежить суспільну думку і є предметом політичних роздорів і спекуляцій. У контексті інформаційної російсько-української війни політика українізації потребує наукового осмислення. В таких умовах науковці та певні громадсько-політичні діячі змушені міркувати над вирішенням цієї вже наболілої і заполітизованої проблеми.

© Д.П. Красносілецький, 2015

Аналіз досліджень і публікацій. Чимало вітчизняних дослідників досліджували питання мови і культури як чинник національної ідентичності соціально-політичної складової Української республіки. З-поміж них І. Кононов, І. Кресіна, Н. Пашина, С. Кисельов, В. Васютинський, А. Сальнікова, Л. Нагорна, П. Толочко, М. Розумний, С. Грабовський, Г. Півторак, Н. Паніна, В. Шишкін, В. Пасічник, С. Савойська, Л. Літценберг, О. Саєнко, А. Кургузов, О. Стегній, М. Ларченко, О. Вишняк. Але проблема українізації висвітлена

фрагментарно, потребує подальших досліджень.

Мета дослідження полягає в дослідженні проблеми українізації як фактора національної консолідації суспільства сучасної України та пошуку консенсусних рішень на шляху до її вирішення в умовах потенційних тенденцій сепаратизму.

Виклад основного матеріалу. Однією із стратегічних концепцій розв'язання проблеми етнокультурної різноманітності та політичного роз'єднання України є політика українізації – інтеграція українського суспільства на основі мови, культурної традиції, історичної і політичної самосвідомості українського етносу. У м'якій формі ця політика реалізовувалася за президентства Л. Кравчука, в обмежених масштабах – при Л. Кучмі, який є родоначальником ідеї про двомовність. Деякі елементи політики українізації були заявлені і під час президентства В. Ющенка. Оскільки українська нація має історично складений потенціал самобутньої професійної і фольклорної культури, структурованої на багатобарвній, багатовимірній основі, насиченої могутніми традиціями, процес «українізації українців» приречений на успіх.

Але російські політтехнологи кандидата в президенти В. Януковича почали роздмухувати мовне питання, за чим маскувалася поява карти поділеної України. У 2014 р., з ініціативи президента РФ В. Путіна, почала поширюватися кампанія по «захисту» росіян та російськомовного населення України від утисків української влади, що загрожує втратою нашої держави суверенітету. Емпіричний досвід вказує, що проблема мовного дискомфорту малої мовної меншини. Навіть в умовах нечуваної за масштабом і цинізмом пропаганди ЗМІ Росії понад 70% російськомовного населення України заперечують факт утисків їхніх прав. Зрештою про це свідчить статистика Донбасу щодо мізерної кількості україномовних навчальних закладів, видань, культурно-масових заходів тощо [12, с. 16].

Переконаний у відсутності масового чи системного характеру мовної дискримінації російськомовного населення південно-східної України і Криму соціолог О. Вишняк, який, крім іншого зафіксував, що російськомовні українці не бажають вчити української мови [4, с. 51-61, 98-101, 141-143]. Парадокс полягає у тому, що найбільше людей, переконаних у порушенні в Україні прав російськомовних громадян, соціологи зафіксували саме в тих областях, де довгий час відбувається дискримінація україномовного населення, а русифікація триває всі роки незалежності. Так, на Донеччині таких виявилось 39,9%, на Луганщині – 29,5%, на Харківщині та Одещині – відповідно 24,8% та 20,0%. Такі результати пояснюються не тільки тривалою пропагандою російських

ЗМІ, але й діяльністю українофобів [7, с. 27]. Політика російських можновладців у Криму вже продемонструвала дискримінаційні процеси щодо української мови і культури. Вцілили, поки що, пам'ятники Тараса Шевченка та Лесі Українки. Це зумовлено не тільки одвічним прагненням Росії володіти українськими землями, але й знищенням елементів європеїзації українців [9, с. 31]. Схожі процеси вже почалися і мають імовірність розвитку на Донбасі, який протягом свого історичного розвитку дуже мало долучався до національно-визвольної боротьби за Українську державу. До того ж, цей регіон має істотну специфіку, суть якої полягає у формуванні і консервації радянською пропагандою певних стереотипів (величі, звитяги, особистості тощо), що вирізняло і навіть виокремлювало його по відношенню до інших регіонів [5, с. 42-43]. «Советсько-місцева» ідентичність, анархічна непокірливість й інстинктивне волелюбство апріорі агресивно блокують розвиток українського національного світогляду. Населення легко піддається спотворенням вся і всіх російською пропагандою. Проблема не в тому, що зусилля до культурно-освітньої українізації Сходу докладалися обмежено, а в тому, що їх докладали вкрай неправильно, що привело до неефективності та небезпеки для всієї країни [5, с. 49-52]. Проте бойові дії, які зараз тривають у регіоні, поміж іншого, свідчать, що Донбас долучився до національної ідеї і залишатиметься складовою України.

Без вирішення мовної проблеми важко сформулювати національну самоідентифікацію, самовідновлення та самозростання у національно-культурному та демографічному вимірах. Відсутність в Україні національного інформаційного простору, нерозвиненість виробництва (книжкове, кінематографічне, телевізійне, комп'ютерне програмування тощо), неформальне використання російської мови в освіті, релігійному житті, законодавстві тощо формують зайві ризики [5, с. 85-86]. Такі результати пояснюються низкою причин. Останнє десятиріччя наповнене наполегливою політикою Росії у формуванні єдиного культурного, інформаційного і освітнього простору у рамках СНД. Вона здійснюється на концептуальному, інституційному та організаційному рівнях. В Україні цьому сприяють 31 372 російськомовні школи (13,9%), 31 вищий навчальний заклад, що готує фахівців російської мови, а також декілька філій російських ВНЗ, 12 центрів підтримки та популяризації російської мови і культури недержавного російського фонду «Русский мир», певні бібліотеки і театри, російськомовні ефіри телебачення і радіо, музичне мистецтво, література тощо [13, с. 35-47].

Професор В. Васютинський вважає, що функція держави полягає в тому, щоб забезпечувати бодай відносну справедливість для захисту прав україномовних громадян. Він за-

уважає, що наша держава в цій сфері або діє дуже тенденційно, або ж зовсім ігнорує цю проблему. Тому спостерігаються дві суперечливі тенденції. Хоча внаслідок тривалої русифікації кожне наступне покоління є дедалі більш російськомовним, в суспільстві посилюється патріотизм, зростає прихильність до незалежності, прийняття української мови і культури. Водночас, за припущенням В. Васютинського, відбудеться зростання частки етнічних українців і зменшення питомої ваги тих, хто визнає українську мову рідною. Масовий російськомовний український патріотизм як позитивне, так і проблемне явище, що спричинить мовну боротьбу. Зрусифікованим поколінням громадян нині психологічно важко поновлювати любов до української мови, яку вони привчилися не любити, а через десятиліття це стане вкрай неможливим [6]. Соціологічні дослідження доводять, що в усіх без винятку регіонах більшість населення дотримується думки, що їхнім нащадкам потрібно вивчати українську мову [7, с. 28]. Сьогодні українська мова та культура є близькою для 95% населення України (для 71% вона є дуже близькою), тоді як з російською мовою і культурою відчувають близькість 67% (для 29% вона є дуже близькою) [15].

Незважаючи на систематичну спекуляцію мовним питанням в Україні ніколи не було випадків громадських заворушень і порушень громадянського миру на міжнаціональному культурному ґрунті. Як свідчать соціологічні опитування, предметом першочергової уваги більшості громадян є насамперед особиста безпека, медичне обслуговування, незадовільний стан забезпечення соціальних, економічних та екологічних прав [3, с. 23-25].

Головними чинниками, що можуть роз'єднати українців, були визнані корупційність влади (29%), дії олігархів (29%), дії Росії на роз'єднання України (25% (Донбас–7%)), маніпуляція інформацією через ЗМІ (24%), розділення українців методом політичної агітації (20%). Найменш можуть вплинути на роз'єднання України, на думку населення, протести на євромайданах (6%), дії країн Заходу (9%), зростання радикалізму і націоналізму в Україні (9% (Донбас–30%)), утиски за мовною ознакою (10%). Певні в тому, що «в Україні немає роз'єднання, даний факт намагаються нав'язати», 9% і лише 2% вважають, що «Україна ніколи не була єдиною і об'єднати її неможливо». Впевненість у необхідності державної політики примирення об'єднує всі регіони України, особливо відчувають її необхідність жителі Донбасу (63%) [15]. Все це свідчить, що українізація є альтернативною політикою.

Культурні, ментальні, історичні настанови і цінності виступають наразі первинними щодо мови, бо мова це не тільки засіб комунікації, а

й засіб національно-політичної маніфестації [5, с. 163], самоідентифікації особистості або свідомого дистанціювання від неприйнятних для індивіда цінностей, норм, пріоритетів. Оптимізація впливу мови на процес формування і становлення ідентичності особистості може бути досягнута за умов збалансованої мовної політики держави у сфері масової культури тощо [8, с. 6-8].

Важко не погодитися з М. Ларченко, яка зазначила, що національна ідея має уособлювати надетнічну систему цінностей і об'єднувати навіть ті нації, що складаються з конфліктуючих соціальних сил та етнічних груп [10]. Без ідеології не може бути системності в державному управлінні, а без системності не може бути ефективного управління [1, с. 64]. Безумовно, вкрай необхідною є ідеологічна робота по обґрунтуванню цінності соборності та неминучості розпаду СРСР [5, с. 33]. Державі необхідні прагнення до розриву із «совєтським» мисленням, з «совєтською» звичкою до всезагального державного патерналізму, вміння творчо застосовувати світові здобутки до розв'язання українських проблем, певні моральність, правила спілкування в елітарному співтоваристві («внутрішній» етос), відкритість суспільству («зовнішній» етос), пасіонарність (більша, порівняно з іншими суб'єктами – як індивідуальними, так і колективними, – міра життєвої енергії, яка проявляє себе в соціальній, політичній, культурній та інших сферах діяльності).

Українізація України обов'язково потребує руйнації національною елітою ідеологічної замкненості певних соціальних груп, посередництва професійної культури [5, с. 185; 6]. Без еліти як творця професійної культури, сучасної економіки та відповідальної політики, з Україною відбуватиметься й надалі те, що так яскраво описав Є. Маланюк: «В примітивній свідомості спростачених та «згоголізованих» поколінь саме ім'я «Україна» стало віддавна синонімом якоїсь бездержавної, безієрархічної, безструктурної і, остаточно, безформеної Аркадії, де тихі води і ясні зорі, де вічно співає соловейко, без перерви квітнуть вишневі садки, а в них у холодку людність перманентно відпочиває по борщах і варениках, і в затишку мальовничі козаченьки невтомно кохають так само мальовничих дівчат...» [11, с. 121].

Необхідно позбутися етнічних комплексів. Українці в Україні не є культурно-національною меншиною, яка вимагає для себе преференцій. Українська культура виступає чинником самореалізації українця, як індивіда, а тому – розвитку демократії. Слід уникати розмежувань (між містом і селом, між регіонами країни, між соціальними верствами тощо), не допускати «метисації» української культури з російською. Йдеться про те, щоб бути «такими, як усі» в Європі, а це означає бути неповторни-

ми, ні на кого не схожими у світовій культурі [5, с. 166-167, 195].

Не слід забувати, що насаджувана століттями насильницьким шляхом русифікація здатна до тривалого існування. В інтересах російських політиків затягнути процес на довгі роки. Перехідний етап інтеграції російськомовної громади до сучасного українського суспільства має бути поступовим, але, що найважливіше, виваженим і різностороннім. Питання українізації є не просто засобом поширення української культури – це фактор національної безпеки України та єдності нації. Діяльність українофобів суперечить законодавству та національним інтересам України, тому має присікатися [3, с. 23-25]. Кланово-олігархічний капіталізм повинен не гальмувати українізацію, а сприяти її розвитку і впровадженню [5, с. 33]. Революційні перетворення у культурі мають базуватися на відвертості між митцями і споживачами. Не слід розгублювати відчуття толерантності й мудрості, яке є українською головною перевагою перед російським свавіллям. Українці мають об'єднуватися навколо боротьби за щось, а не проти чогось, як це роблять у Росії [2, с. 19]. Поширюючи українську мову, культуру, звичаї і традиції слід унеможливити дискримінацію національних меншин.

Існує потужна конвергенція, глибокий сутнісний взаємозв'язок політики з різними мистецькими формами. Євромайдан та події, пов'язані із ним, – це не тільки майданчик революційної боротьби, а й величезний мистецький простір, де акумулювалися безліч жанрів (фотографії, графіті, політичні плакати, інсталяції, скульптури, карикатури, театралізовані перформанси, стріт-арт тощо). Новітні форми політичної дії надають ефект емоційної підзарядки та відчуття спільної справи, разом із тим дають змогу учасникам відволіктися від буденності [14, с. 405]. Бачили телепрограми спрямовані на об'єднання України 24% (на Південному Заході та Поділлі такі передачі бачила майже половина жителів), знають про заходи відвідування українцями один одного у різних регіонах 17,5% (найбільше, 39%, на Поділлі), чули про круглі столи, обговорення в своєму населеному пункті з цього питання 9% (най-

більше – 22% – на Поділлі), чули про уроки, лекції в навчальних закладах з цієї тематики (найбільше на Поділлі – 27%) [15].

Але, щоб розгорнути політику українізації, окрім інформування населення, потрібна наполеглива взаємодія державної політики з громадською ініціативою (створення музею української пропаганди, так звані Ленінопади, масові дискусії тощо), належна увага української влади до розвитку української освіти і культури у регіонах, до подолання різних соціально-психологічних комплексів, шляхом залучення громадян до державних справ тощо. Не українська національна ідея, а її відсутність сприятиме деконсолідації суспільства, що є для російської влади вже традиційно-історичним бажаним процесом з метою розширення власного державного простору.

Висновки. Російська культурно-мовна експансія загрожує Україні фатальними наслідками як для української мови і культури, так і для держави та її народу. Тому українська державна влада має розробити низку дієвих заходів по гальмуванню політики русифікації, надійним опонентом якій слугує політика українізації. Подвійна ідентифікація неможлива, оскільки російська має прояви боротьби за гегемонію. Соціологічні дослідження свідчать, що українізація населення ще можлива. Вона містить у собі єдину національну ідею, яка має розвиватися й наповнюватися новим змістом, аби Україна мала змогу розвивати демократичний лад і потрапити до Європейського союзу. Для цього державній владі необхідно проводити активну мовну політику, активізувати діяльність високопрофесійних працівників культури і освіти, ліквідувати «совєтську» ідеологію, не допускати «метисації» української культури з російською, організувати взаємодію між різними соціальними групами, уникати дискримінації культури національних меншин та вжити інших заходів, що сприяють національним інтересам. Все це впливатиме на процес консолідації української політичної нації, а також буде реальним інструментарієм до формування умов національної інформаційної безпеки, що вкрай є необхідним для об'єктивного розвитку нашої держави.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Багдасарян В. Высшие ценности Российского государства [Текст] / В. Багдасарян, С. Сулакшин. – М.: Научный эксперт, 2012. – 624 с.
2. Буткевич Б. Павло Гудімов: «Ми не можемо вподібнюватися Росії» [Текст] / Б. Буткевич // Український тиждень. – 2014. – № 12 (332), 21-27 березня. – С. 18-19.
3. Василенко В. Компромісна поступка чи замах на конституційний лад [Текст] / В. Василенко // Український тиждень. – 2014. – № 19 (339), 8-15 травня. – С. 22-25.
4. Вишняк О. Мовна ситуація та статус мов в Україні: динаміка, проблеми, перспективи (соціологічний аналіз) [Текст] / О. Вишняк. – К.: Ін-т соціології НАН України, 2009. – 176 с.
5. Грабовський С. Україна – не Африка? «Білі негри» у пошуках самих себе [Текст] / С. Грабовський. – Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2012. – 217 с.
6. Кириченко І. Російськомовна спільнота: українізація наявна чи уявна? [Електронний ресурс] /

1. Кириченко. – Режим доступу: <http://gazeta.dt.ua/socium/rosiyskomovna-spilnota-ukrayinizaciya-nayavna-chi-uyavna-.html>
7. Крамар О. Міф про російськомовні регіони [Текст] / О. Крамар // Український тиждень. – 2014. – № 19 (339), 8-15 травня. – С. 26-29.
8. Кургузов А.О. Мова як засіб соціокультурної самоідентифікації особистості: автореф. дис. ... канд. філос. наук: спец. 09.00.03 «Соціальна філософія та філософія історії» / А.О. Кургузов. – Запоріжжя, 2004. – 16 с.
9. Лосев І. Українізація: жахалка чи категоричний імператив? [Текст] / І. Лосев // Український тиждень. – 2014. – № 19 (339), 8-15 травня. – С. 30-32.
10. Ларченко М. Національна ідея як засіб гармонізації міжетнічних взаємин [Електронний ресурс] / М. Ларченко. – Режим доступу: [http://visnyk-psp.kpi.ua/uk/2010-1/10%20-%201\(5\)%20-%203.pdf](http://visnyk-psp.kpi.ua/uk/2010-1/10%20-%201(5)%20-%203.pdf).
11. Маланюк Є. До проблеми культурного процесу / Є. Маланюк // Хроніка 2000. – 1992. – Вип. 2. – С. 120-123.
12. Панченко В. Статусні ігри / В. Панченко // Український тиждень. – 2014. – № 19 (339), 8-15 травня. – С. 16-17.
13. Україна та проект «Русского мира» [Текст]: аналіт. доп. / С.І. Здіорук, В.М. Яблонський, В.В. Токман [та ін.]; за ред. В.М. Яблонського, С.І. Здіорука. – К.: НІСД, 2014. – 80 с.
14. Хома Н.М. Візуалізація як характеристика постмодерної політичної дії / Н.М. Хома // Гілея. – 2014. – № 89. – С. 405-408.
15. Що об'єднує та роз'єднує українців [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dif.org.ua/ua/publications/press-relizy/sho-obednue-ta-rozednue-ukrainciv.htm>

Стаття надійшла до редакції 09.02.2015

REFERENCES:

1. Bagdasaryan B. Vyschye cennosti Rossiyskogo gosudarstva (Higher values of the Russian state). *Seriya «Politicheskaya aksiologiya». Nauchnaya monografiya*. M.: Nauchnyy ekspert, 2012. 624 p.
2. Butkevych B. Pavlo Gudimov: «My ne mozheмо vpodibnyuvatysya Rosii» (Pavlo Gudimov: We do not can to similar Russia). *Ukrainskyiy tyzhden*. 2014. no. 12 (332). pp. 18-19.
3. Vasylenko V. Kompromisna postupka chy zamah na konstytutsiyniy lad (A compromise concession or encroaching is upon a constitutional line-up). *Ukrainskyiy tyzhden*. 2014. no. 19(339). pp. 22-25.
4. Vyshnyak O. Movna sytuacia ta status mov v Ukraini: dynamika, problemy, perspektyvy (sociologichniy analiz) (Language situation and status of languages in Ukraine: dynamics, problems, prospects (sociological analysis)). K.: *Instytut sociologii NAN Ukrainy*, 2009, 176 p.
5. Grabovskiyi S. Ukraina – ne Afryka? «Bili negry» u poshukah samykh sebe (Is Ukraine not Africa? «White negroes» in search of itself). Nizhyn: *PP Lysenko M.M.* 2012. – 217 p.
6. Kyrychenko I. Rosiyskomovna spilnota : ukrainizaciya nayavna chy uyavna (Russian-language association: ukrainethation present or imaginary?). – Regime to access: <http://gazeta.dt.ua/socium/rosiyskomovna-spilnota-ukrayinizaciya-nayavna-chi-uyavna-.html>
7. Kramar O. Mif pro rosiyskomovni regiony (A myth is about the Russian-language regions). *Ukrainskyiy tyzhden*. 2014. no 19(339). pp. 26-29.
8. Kurguzov A.O. Mova yak zasib sotsiokulturnoyi samoidentifikatsiyi osobistosti (Language as means of socio-cultural self-definition of personality): avtoref. dis. kand. filos. nauk: spets. 09.00.03 «Sotsialna fslosofiya ta filosofiya istoriyi». – Zaporizhya, 2004. – 10 p.
9. Losev I. Ukrainizaciya: zhahalka chy kategorychniy imperativ? (Ukrainethation: fright or categorical imperative?). *Ukrainskyiy tyzhden*. 2014. no. 19(339). pp. 30-32.
10. Larchenko M. Nacionalna ideya ya zasib garmonizacii mizhetnichnyh vzaemen (National idea as means of harmonization of interethnos mutual relations) Regime to access: [http://visnyk-psp.kpi.ua/uk/2010-1/10%20-%201\(5\)%20-%203.pdf](http://visnyk-psp.kpi.ua/uk/2010-1/10%20-%201(5)%20-%203.pdf).
11. Malanyuk E. Do problem kulturnogo procrsu (To the problem of cultural process). *Hronika 2000*. 1992. no. 2. pp. 120-123.
12. Panchenko V. Statusni igry (Status games). *Ukrainskyiy tyzhden*. 2014. no 19(339). pp. 16-17.
13. Ukraina ta proect «Russkogo mira»: analit. dop. (Ukraine and project of «Russian world» : analytical lecture). K.: *NISD*, 2014. 80 p.
14. Khoma N. M. Vizualizaciya ya harakterystyka postmodernoi polatychnoi dii (Imaging as a characteristic of postmodern political action). *Gileya*. 2014. no. 89. pp. 405-408.
15. Sho obyednue ta rozednue ukrainciv (What unites and disconnects ukrainians) Regime to access: <http://www.dif.org.ua/ua/publications/press-relizy/sho-obednue-ta-rozednue-ukrainciv.htm>

Красносілецький Денис Павлович – кандидат історичних наук, доцент
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія
Адреса: 29013, м. Хмельницький, вул. Проскурівського підпілля, 139
E-mail: GOLDEN_24@ukr.net

Krasnoseletskiy Denis Pavlovich – PhD in history, associate professor
Khmelnytsky humanitarian and pedagogic academy
Address: 139, Prosurivs'koho pidpillya Str., Khmel'nyts'kyi, 29013, Ukraine
E-mail: GOLDEN_24@ukr.net